

Posudek na disertační práci

Jana Kostrounová

Politický islám v praxi: jeho vliv na proces demokratizace a sekularizace po tuniské a egyptské revoluci 2011

Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové 2018

Téma, které autorka zpracovávala, je nesporně velmi závažné i aktuální. Nejde přitom jen o reakci na často mediálně a „marketingově“ (v podobě politického marketingu) zjednodušeného, pokřiveného a zavádějícího pohledu na islám obecně a politický islám zvláště, ale především o závažné diskuse a otázky, které vyplývají z průběhu a vývoje tzv. arabského jara a které se současná politická věda snaží reflektovat. Tato diskuse zdaleka není ukončena a byť „arabské jaro“ přineslo podněty pro mnohé oblasti komparativní politologie (volební systémy, role armády, prezidencialismus...), nejvíce diskutované otázky souvisejí s teorií přechodů k demokracii.

Lze tedy ocenit, že autorka jako základní rámce zvolila teorii přechodu k demokracii a s ní úzce související teorie nedemokratických režimů a konsolidace demokracie. Dále považuji za velmi šťastnou a dobře zdůvodněnou i volbu zemí, které autorka analyzuje a srovnává. Revoluce v Egyptě a v Tunisu mají jednoznačné vnitřní zdroje, tj. jejich vývoj a dynamika není určován výrazným zahraničním vlivem (jako například v Libyi), mají obdobnou ekonomickou a sociální strukturu, dále, jak autorka zdůrazňuje, zkušenost s existencí islamistických stran, přičemž ale z hlediska vývoje politických aktérů a role institucí (zejména armáda) nalezneme významnější rozdíly, jež umožňují hlubší interpretace proběhlých protestů.

Studie je logicky strukturovaná, práce s vědeckým aparátem odpovídá požadavkům na disertační práci. Zdroje jsou odpovídající, byť mi tam chybí využití pramenné základny (domnívám se, že například návrhy ústavních změn či stanoviska některých politických aktérů jsou k dispozici i v angličtině a nemusely se přebírat zprostředkované informace) a je škoda, že chybějí zdroje ve francouzštině zejména s ohledem na Tunisko (byť francouzští autoři publikující v angličtině jsou citováni). Metody výzkumu byly zvoleny adekvátně dané problematice; zároveň ale zejména metoda synchronní komparace mohla být hlouběji rozpracována zejména z hlediska kritérií srovnání. Prospěť mohla i aplikace těchto kritérií na jednotlivé fáze transformace, což většinou prohlubuje závěry a umožňuje nalezení dalších souvislostí. Právě v tranzitologii analýza jednotlivých fází může hrát významnou roli (například je zřejmé, že celý proces může výrazně ovlivnit, zda jsou nejdříve místní

nebo parlamentní či dokonce prezidentské volby, v jaké fázi se legalizují politické strany, kdy se mobilizuje společnost apod.).

Připomínky závažnějšího charakteru:

Teoretické zakotvení: Jak již jsem uvedla, autorka vhodně zvolila teoretický rámec, ovšem hloubka uchopení tohoto rámce a interpretace mne ne úplně uspokojuje. Jakkoli jsem si vědoma, že i teoretickou literaturu každý čte trochu jinýma očima a inspiruje se jí a interpretuje jí i s ohledem na region a společnost, kterou studuje, přesto si myslím, že pečlivější přístup by práci prospěl. Čtenář zůstává poměrně v nejistotě z hlediska základního dělení nedemokratických režimů (totalitarismus – autoritarismus). Na straně 23 se autorka odvolává na Friedrichovu teorii (odkaz na kapitolu z publikace z roku 1969), s jejíž pomocí autorka chce analyzovat rozdíly režimů v Tunisku a Egyptě, ale fakticky parafrázuje teorie **totalitarismu** Friedricha a Brzezinského z první poloviny 50. let. A ať již budeme charakterizovat Egypt a Tunisko jakkoli z hlediska typologie nedemokratických režimů, za totalitářské je asi neoznačíme.

Autorka interpretuje pojetí W. Merkela, kde Merkel hovoří o totalitních režimech..., které rozčleňuje na autoritativní!!! (str. 24). Těžko lze chápat, že by při typologii členění byl autoritářský režim zahrnut pod totalitní.

U Linzova limitovaného pluralismu chybí velmi zásadní pojem – a to je neodpovědný – (limitovaný neodpovědný pluralismus), což ukazuje na nemožnost v daném režimu převzít politickou odpovědnost, byť jistý pluralismus v dané společnosti existuje.

I u dalších autorů jsou jejich teoretické vývody občas „posunuty“ nebo opomenuty. D. Rustow (1970) je významný v tom, že považuje za podmínku existenci jasně vymezeného a všemi hráči akceptovaného teritoria, kde se politika vytváří, tj. kde se politické konflikty odehrávají (národní stát). Tj. není předmětem vnitřního konfliktu „stát“ jako teritoriální jednotka. A navíc, autorka nezmiňuje, že jeho dynamický model předpokládá desetiletí vývoje z jedné fáze do druhé. Philippe Schmitter a T. Lynn Karl (1991) představují model, kde analyzují 4 situace v kombinaci aktérů (masy, elity) a strategií (kompromis, síla) a tudíž čtyři možné modelové situace.

Pojmové zakotvení: Autorka libovolně střídá pojmy autoritativní a autoritářské, což je sice nešvar, který se v naší politologii objevuje, to ale neznamená, že by jej měla následovat (autoritativní vychází z autority a legitimně daných pravomocí, autoritářské znamená nelegitimní rozhodování bez uznávané autority). Pokud má důvod, proč tyto pojmy používá v obou variantách, měla by je vysvětlit.

Hypotézy: Mohly být lépe formulovány a odkázány k teorii a zejména pak v závěru mi chybí jednoznačný návrat k hypotézám a jasná argumentace, zda se hypotéza potvrdila.

Připomínky dílčího charakteru:

Přestože práce je stylisticky a jazykově poměrně kvalitní, objevují se určité problémy. Nevím, proč autorka trvale používá výraz „konstituční“ místo ústavní (ale používá termín Ústavní soud), Linzův typ režimu není v češtině označován jako byrokraticko-militaristický autoritativní režim – ale politologická literatura v češtině pracuje s pojmem byrokraticko-vojenský autoritářských režim... (str. 24).

A mám i trochu pochyby, že charakterem režimu v Egyptě a Tunisku (z kontextu vyplývá, že porevolučním, tj. po roce 2011) se zabýval Seymour Martin Lipset, který zemřel v roce 2006 (samozřejmě jeho dřívější práce a výzkumy jsou nesporně inspirativní pro zkoumání jakýchkoli režimů).

Závěr:

Bez ohledu na výše uvedené výtky, které jsou cíleny zejména s ohledem na případné další navazující výzkumy, práci považuji za zdařilou a odpovídající požadavkům na disertační práci. Práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí.

V Praze dne 2.8.2018

Prof. PhDr. Vladimíra Dvořáková, CSc.

Katedra politologie, FMV VŠE v Praze